

**ИСХОДИШТА
ORIGINATIONS**

3

Савез Срба у Румунији

Филозофски факултет
Универзитета у Нишу

Темишвар / Ниш

2017

САВЕЗ СРБА У РУМУНИЈИ
Центар за научна истраживања и културу Срба у Румунији
ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ Универзитета у Нишу
ФИЛОЛОШКИ, ИСТОРИЈСКИ И ТЕОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ
Западног универзитета у Темишвару

Главни и одговорни уредник:
Проф. др **Михај (Миља) Н. Радан**

Уређивачки одбор:

Проф. др **Снежана Гудурић**, Универзитет у Новом Саду
Проф. **Јања Димитријевић**, Западни универзитет у Темишвару
Ванр. проф. др **Марина Јањић**, Универзитет у Нишу
Проф. др **Надежда Јовић**, Универзитет у Нишу
Проф. др **Горан Максимовић**, Универзитет у Нишу
Проф. др **Јордана Марковић**, Универзитет у Нишу
Проф. др **Софија Милорадовић**, Институт за српски језик САНУ, Београд
Проф. др **Радивоје Младеновић**, Универзитет у Крагујевцу
Проф. др **Октавија Неделку**, Универзитет у Букурешту
Проф. др **Михај (Миља) Н. Радан**, Западни универзитет у Темишвару
Проф. др **Срето Танасић**, Институт за српски језик САНУ, Београд
Доц. др **Миљана Радмила Ускату**, Западни универзитет у Темишвару

Рецензенти:

Проф. Јања Димитријевић
Ванр. проф. др Марина Јањић
Проф. др Надежда Јовић
Проф. др Јордана Марковић
Проф. др Софија Милорадовић
Проф. др Октавија Неделку
Проф. др Жива Милин
Проф. др Михај (Миља) Н. Радан
др Драгана Радовановић
др Биљана Сикимић
др Светлана Ћирковић
Доц. др Миљана Радмила Ускату

У овом броју часописа објављени су радови прочитани на III међународном научном скупу *Материјална и духовна култура Срба у мултиетничким срединама и/или периферним областима*, одржаног на Филолошком, историјском и теолошком факултету Западног универзитета у Темишвару (14-16. 10. 2016).

САВЕЗ СРБА У РУМУНИЈИ
Центар за научна истраживања и културу Срба у Румунији

ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ УНИВЕРЗИТЕТА У НИШУ

ФИЛОЛОШКИ, ИСТОРИЈСКИ И ТЕОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ
ЗАПАДНОГ УНИВЕРЗИТЕТА У ТЕМИШВАРУ

И С Х О Д И Ш Т А O R I G I N A T I O N S

3

Темишвар / Ниш

2017

UNION OF SERBS IN ROMANIA
Center for Scientific Research and Culture of Serbs in Romania

UNIVERSITY OF NIŠ, FACULTY OF PHILOSOPHY
WEST UNIVERSITY OF TIMISOARA, FACULTY OF LETTERS,
HISTORY AND THEOLOGY

Editor in Chief:

Prof. dr. **Mihai (Milja) N. Radan**

Editorial Board:

Prof. dr. **Snežana Gudurić**, University of Novi Sad
Prof. **Janja Dimitrijević**, West University of Timișoara
Associate Professor **Marina Janjić**, University of Niš
Associate Professor **Nadežda Jović**, University of Niš
Prof. dr. **Goran Maksimović**, University of Niš
Prof. dr. **Jordana Marković**, University of Niš
Prof. dr. **Sofija Miloradović**, Institute for the Serbian Language SASA
Prof. dr. **Radivoje Mladenović**, University of Kragujevac
Prof. dr. **Octavia Nedelcu**, University of Bucharest
Prof. dr. **Mihai (Milja) N. Radan**, West University of Timișoara
Prof. dr. **Sreto Tanasić**, Institute for the Serbian Language SASA
Lecturer dr. **Miliana-Radmila Uscatu**, West University of Timișoara

Reviewers:

Prof. Janja Dimitrijević
Associate Professor Marina Janjić
Associate Professor Nadežda Jović
Prof. dr. Jordana Marković
Prof. dr. Sofija Miloradović
Prof. dr. Octavia Nedelcu
Prof. dr. Jiva Milin
Prof. dr. Mihai (Milja) N. Radan
Dr. Dragana Radovanović
Dr. Biljana Sikimić
Dr. Svetlana Ćirković
Lecturer dr. Miliana-Radmila Uscatu

Бранкица Ђ. Марковић*

Институт за српски језик САНУ, Београд**

Биљана М. Савић

ИЗ ТЕРМИНОЛОГИЈЕ ОВЧАРСТВА СЕЛА РУДНЕ У РУМУНИЈИ

У раду се на основу дијалекатског материјала добијеног помоћу *Упитника за прикупљање сточарске лексике* (тема: овчарство) Института за српски језик САНУ и снимањем казивања информатора доноси лексика која припада овчарској терминологији у селу Рудна у Румунији. Лексичко-семантичком анализом обухваћене су следеће тематске области: 1. Делови тела, 2. Исхрана, 3. Простор и просторије и 4. Млеко и млечни производи. Прикупљена лексика је поређена са одговарајућом лексиком шумадијско-војвођанског дијалекта у матици.

Кључне речи: дијалектологија, тамишка зона, српски говор у Румунији, терминологија овчарства, село Рудна.

Увод

Рудна је насеље удаљено 38 км југозападно од Темишвара, смештено на десној обали Дунава. Најстарији записи о овом месту потичу из XIV века, а срећу се „у рачунима сакупљача папске десетине по Угарском краљевству током шест година (1332–1337)“ (Перинац, 1985: 256). У тим записима назив села гласио је Руда (Ruda, Rwda), затим у XV веку Rudai, док се облик Рудна, који је сачуван до данас, среће први пут тек у XVII веку (У Катастигу пећком) (Перинац, 1985: 272). Најстарији подаци о становницима Рудне су исто из половине XIV века, где се сеоски свештеник Јован помиње као једини мештанин (Перинац, 1985: 277). Три века касније, у Катастигу пећком (1660–1666) помиње се нешто више житеља, да би у првој половини XVIII века тај број знатно порастао па је 1717. године Рудна имала 30, а 1727. 46 домова. Према новијим

* brankicama@gmail.com

** Рад је настао у оквиру пројекта “Истраживање културе и историје Срба у Румунији” Центра за научна истраживања и културу Срба у Румунији, који финансира Савез Срба у Румунији.

подацима из 1999. године Рудна је имала 656 становника, од којих 239 Срба (Бошњаковић, Вареника, 2008а: 220), док се тај број касније смањивао и данас, према речима мештана, има можда још двадесетак српских кућа.

Село Рудна припада централном делу румунског Баната. Већина српског становништва у румунском делу Баната говори шумадијско-војвођанским дијалектом, који се може поделити у три локална типа: *северни* (обухвата села северно од Тамиша и Поморишје), затим *централни* (обухвата насеља између Тамиша и Банатских планина) и *јужни* (обухвата села у дунавској долини) (Бошњаковић, Вареника, 2008а: 219). Према истраживањима и примерима Павла Ивића, забележено је присуство дугосилазног акцента ван првог слога, па су говори Рудне, и других околних села – Дињаша, Семартона, Иванде, Гада и Чавоша сврстани у тамишку зону (Ивић, Бошњаковић, Драгин, 1994: 60–63). Миле Томић говори места Рудна, Гај, Дежан, Дента, Ђир, Овсеница, Парац, Шенђурац, Сока, Толвадија и Чаково назива мешовитим, јер се у њима срећу и староштокавске и новоштокавске особине, а и румунски лингвисти Живковић, Берић и Веску наводе да што се више иде ка југу, према Соки и Денти, све више има примера са старим акцентом, о чему говоре и Ж. Бошњаковић и С. Вареника у свом раду *Прозодијске особине говора села Рудне* (Бошњаковић, Вареника, 2008а: 219–220).

О досадашњим истраживањима српских говора у Румунији има доста радова, а синтетички преглед свих тих радова и монографија дат је, поред ранијих, и у раду Ж. Бошњаковића и М. Радана, где се истиче да су „највећи допринос истраживању српских говора у румунском Банату дали румунски и српски слависти из Румуније“ (Бошњаковић, Радан, 2010: 142). Такође, наводи се да су највише испитани карашевски говори (којима се највише бавио М. Радан), затим говори Банатске Црне горе и клисурски говори, док је говорима шумадијско-војвођанског дијалекта (говори централног и северног Баната и Поморишја) посвећено најмање пажње. Овде треба поменути следеће радове: *Дијалекатски текстови из поморишког села Сараволе у Румунији* (Бошњаковић, Вареника, 2009), *Из лексике Ченеја* (Марић, 2002), *Прилози из лексике Дињаша* (Марков, 1985а), *Називи делова кола у Дињашу* (Марков, 1985б), *Српски језик у румунском делу Баната* (Марковић, 1936), *О неким особинама говора села Српског Семартона* (Мирјанић, 1979), *Наговештај лексичке диференцијације српских говора у румунском Банату (на сегменту лингвистичких карата)* (Радовановић, 2007), *Из лексике Иванде (румунски Банат)* (Чешљар, 1983) и *О неким особеностима српског говора у средњем и северном делу румунског Баната* (Чонка, 1959). О говору Рудне постоје два рада – *Прозодијске особине говора села Рудне*

(*Румунија*) (Бошњаковић, Вареника, 2008а) и *Напомене о морфосинтаксичким особинама српског говора села Рудне у Румунији* (Бошњаковић, Вареника, 2008б). Како лексика овог краја није била предмет досадашњих истраживања, ми смо одлучили да дамо скроман прилог познавању овчарске терминологије села Рудне.

Грађа је прикупљена у јулу 2016. године у Рудни, и то помоћу *Упитника за прикупљање сточарске лексике (тема: овчарство)* Института за српски језик САНУ, у разговору са информатором Матејом Поповићем (рођ. 1933), као и снимањем казивања овог информатора.

Лексичко-семантичка анализа

Утицај других језика највише се осећа у домену лексике. У радовима Раду Флоре, који се првенствено бавио српско-румунском лингвистичком интерференцијом, истакнуто је да се елементи румунског језика на нивоу српског, највише очекују у топонимији, антропонимији и патронимији, те у пастирској терминологији (Flora, 1998: 133–134), која је и предмет овог нашег истраживања. Лексичко-семантичком анализом обухваћена је једна област пастирске терминологије – овчарство. Прикупљена грађа је поређена са одговарајућом лексиком шумадијско-војвођанског дијалекта у матици, односно са *Речником српских говора Војводине* (даље у тексту користиће се скраћеница РСГВ) и *Пастирском терминологијом Срема* (ПТС). Корпус ПТС је разврстан у 18 тематских група, од којих се само две поклапају са нашим тематским пољима (13. називи смештајних објеката за стоку и 18. називи млека и млечних производа).¹ Нашу грађу није било могуће у целости поредити са ПТС, јер тамо нема тематских група – делови тела и исхрана.

Тематска поља која смо анализирали су: 1. Делови тела, 2. Исхрана, 3. Простор и просторије и 4. Млеко и млечни производи.

1. Делови тела

У овом тематском пољу запажа се да већина лексема припада општем лексичком фонду српског језика. Поредили смо грађу са РСГВ пратили смо све језичке нивое. Много је примера где не постоји разлика

¹ Остале тематске групе у ПТС су: 1. Општи називи домаћих животиња, 2. Називи Equus caballus, 3. Називи Equus asinus, 4. Називи Bos taurus, 5. Називи Ovis aries, 6. Називи Capra hircus, 7. Називи Sus, 8. Називи стоке према боји длаке, 9. Називи у вези са размножавањем стоке, 10. Називи за јављање животиња, 11. Узвици за дозивање и терање стоке, 12. Називи за болести стоке, 14. Називи особа које чувају стоку, 15. Називи прибора за терање стоке, 16. Називи прибора за паљење и 17. Називи неких предмета у вези са гајењем стоке.

ни на једном језичком нивоу: *бут, врат, глава, крв, лој, нога, папак, реп, сиришите* и *црева*. Наспрам једног акценатског лика забележеног у Рудни, стоји шароликост акценатских ликова регистрованих у РСГВ, као што је и очекивано – *бешика*: *бешика/ бешика* (св. 1: 102), *брбушак*: *брбушак*² (св. 1: 134), *гркљан*: *гркљан* (св. 2: 180), *жуџ*: *жуџ, жуџ* (св. 3: 56), *критине*: *критине, критине* (св. 4: 198), *леђа*: *леђа, леђа* (св. 4: 249–250), *лопатица*: *лопатица, лопатица* (св. 4: 279–280), *плућа*: *плућа* (св. 6: 194), *слезина*: *слезина, слезина, слезина, слезина* (св. 8: 134), *стомак*: *стомак* (св. 8: 188), *чланак*: *чланак, чланак, чланак, чланак* (св. 10: 96) и *ийгерица*: *ийгерица, ийгерица, ийгерица* (св. 10: 113). На фонетском плану запажа се: *бешика*³: *бешига, бешика* и *брбушак*: *брбушак, брбушак*. Различити морфолошки ликови забележени су код следећих лексема: *колена* (ср.р.): *колена* (ср.р.), *колена* (ж.р.), *лопатица*: *лопатица, лопатка, овча* (глава): *овчија, овча*. У Рудни смо забележили значења лексема, која нису потврђена у РСГВ: *мáрамица* ‘део у облику беле мреже од масног ткива којим су обложени сви унутрашњи органи’, *крменáдла* ‘кичма’ и *плòд* ‘орган за лучење мокраће’. Семеме ‘оплодне жлезде код овна’ у Рудни одговара вишечлана лексема *двá јáјета*. РСГВ бележи облик *јáје* (ср.р.) не наглашавајући у дефиницији да се дати облик односи и на животиње. Део тела у којем се вари храна информатор именује двема лексемама *стомáк, бурáг*. Лексему *стомáк* користи да именује и све унутрашње органе трупа заједно. Чињеница да и у румунском језику лексема *стомак* има значења ‘желудац, стомак’, вероватно је утицала на информаторов избор ове лексеме у датим значењима. Исту лексему информатор користи да именује више семема, нпр. *критине* ‘1. горњи део тела, 2. систем костију у леђима, од главе до пете, 3. делови тела с обе стране кичме’. Бележимо и супротан пример где једну семему означава трима лексемама – ‘систем костију у леђима од главе до репа’ – рум. *шира спинари*⁴, срп. *крменáдла, критине*.

2. Исхрана

За ово тематско поље карактеристична је уједначеност у називима датих радњи у Рудни и у говорима у матици. Информатор у Рудни као одговор на изванредан број питања даје описне конструкције: *се йстеру на пáшу, се размётле овце, скўпиле се овце на гòмили, све се полéгале и се одмáру, трчу за трáву/ бегу за трáву* и *се осушила грáна*. Има примера

² Наведени акценатски лик забележен је, поред пунктова у Банату, и у Иванди у Румунији.

³ У Српско-румунском речнику *бешика* – *bășică* (Флора, 1952: 27).

⁴ У румунско-српском речнику 2. (anat., u izr.) *șiră spinarii* – *кичма* (Томић, 2005: 1180).

где у нашем пункту бележимо одређену лексему коју РСГВ не региструје, нпр. за семему ‘кад се овце у паши лепо распореде и мирно пасу’ информатор каже *се зџнасле овце*; за семему ‘со у облику камена која се даје стоци да је лиже’, информатор користи синтагму *сџ у кџмен*. РСГВ у овом значењу бележи лексему *грушац*⁵ (св. 2: 188). С друге стране, бележимо и примере лексема које су потврђене у РСГВ, али у другом значењу, нпр. *џкапина* ‘оједене стабљике сена’: *џкапина*, *окапина* ‘1. а. натруло сено, слама, детелина (од кише, сунца) на врху камаре или пласта, б. украсни завршетак на камари, 2. стреја’ (св. 6: 59). Интересантно је да смо за семему ‘мотке које се ставе унакрсно преко стога да се стог не разлиже’ регистровали две лексеме, које информатор напореда употребљава *мџтка* и *тџретно дрџво*. У РСГВ бележи се само лик *мџтка* у следећим значењима: 1. ‘дужи комад дрвета одсечен од дебље или тање гране’, а. *ајкача а*, б. *дурунга а*, в. ‘за учвршћивање воза на колима’, г. *ђерам 1а*, 2. *шиба* (св. 5: 89).⁶ За семему ‘зрнаста или брашнаста храна која се даје овцама заједно са сољу’ информатор користи две лексеме и јасно лексички разграничава зрнасту од брашнасте хране. Прву – зрнасту именује лексемом *зџб*, а другу – брашнасту лексемом *паспаљ*. У истом значењу ове две лексеме регистроване су у РСГВ (св. 3: 131; св. 6: 142). У *Српско-румунском речнику* налазимо лексему *паспаљ*, која је преведена рум. *rosrai* (Flora, 1952: 342). Код лексема *камара*, *сено* и *сноп* нема разлика у односу на РСГВ.

3. Простор и просторије

Треће тематско поље лексички је најбогатије. Запажамо да информатор једну лексему користи да означи више семема. Лексемом *капија* именује ‘отвор у огради за улаз и излаз’ и ‘део покретне ограде, од коца до коца’. У неким случајевима значење конкретизује додавањем предлошко-падежне конструкције, нпр. *шупа за овце*, *шупа за мужу*; *салаш: салаш за овце*; *сајван: сајван за мужу*. Бележимо и примере где за једну семему користи више лексема, нпр. ‘стају за чување оваца’ означава двама лексемама *шупа за овце* и *сајван*, семему ‘сужени део обора где се стадо натерује на мужу’ именује трима лексемама *шупа за мужу*, *сајван*

⁵ Иако је уз лексему *грушац* наведен следећи контекст: *Цењена је камен-со [...], или грушац*, забележен у два пункта у Банату (Избиште, Јабука), у РСГВ нема одреднице *камен-со*.

⁶ У РСГВ регистрована је и одредница *лемез* у значењу ‘дебља мотка, летва којом се причвршћује сламни кров да га ветар не разноси’ (св. 4: 252).

за мѹжу и пердѣз.⁷ ‘Део појате у који се одваја јагњад од мајки’ информатор именује лексемом *бѡкса* (ж.р.).⁸ Интересантно је да је информатор да би се присетио лексеме којом се означава ова семема прво употребио румунску лексему *матернитате*.⁹ Ово подсећање није помогло да се испитаник сети српске речи за дату семему. ‘Сточарско станиште изван насеља’ означава лексемом *салѡи*, а ‘стају за чување оваца’ лексемама *шѹпа за ѡвце* и *сајвѡн*, док је ‘ограђен простор испред стаје у којем овце бораве преко дана’ за информатора *салѡи за ѡвце*. У РСГВ лексема *салаш* потврђена је у следећим значењима: 1. ‘пољско имање изван села с кућом и економским зградама’; 2. паст. => *наслон* 2а ‘ниска стаја покривена сламом или кукурузовином где се држе овце’; 3. => *тор* – тор за овце, салаш [...] начињен од прућа, грања, трске или у новије време, тј. током 20. века, од дасака; 4. паст. => *обор 1а*; 5. ‘украс од теста на божићном колачу’ (св. 8: 55–56). У ПТС бележимо лексеме *тѡр*, *тѡр*, *лѣсе*, *лѣтве* и *плѣтер* у значењу ‘откривен ограђен простор, обично у пољу, за овце’ (ПТС: 55–56; 149), затим лексеме *кѡшара*, *кѡш* и *шѡјера* у значењу ‘затворена и покривена просторија, најчешће од прућа или дасака за затварање оваца и говеда’ (ПТС: 56; 123), као и лексеме *ѡвчѡр*, *ѡвчара*, *ѡвчѡрник*, *ѡвчијак* којима се означава ‘затворена и покривена просторија за овце’ (ПТС: 134–135). За семему ‘место на којем се овце у обору хране’ информатор користи описну конструкцију *мѣсто да јѣду* и лексеме (*звѡздене*) *лѡтре* и *јѡсле*. Поредићи дате лексеме са РСГВ уочили смо из тамо дате дефиниције – ‘дрвена направа у виду мердевина окачена на зид штале у којој се држи сено, детелина и сл.’ (св. 4: 281), да се лексема *лотре* користи искључиво за држање сена и друге кабасте хране, док се лексемом *мердевине* именује ‘направа у виду лествица окачена на зид штале или стављена на земљу из које се стока храни’ (св. 5: 54). ‘Уређај у појати где се овцама даје кабаста храна’ информатор именује следећим лексемама: простом – *јѡсле*¹⁰ и сложеном – *звѡздене лѡтре*. У РСГВ и ПТС забележен је облик *јѡсле* (ПТС: 118; РСГВ, св. 3: 203–204). Семеме ‘уређај у који се ставља зрнаста или брашнаста храна’ одговара лексема *валѡв* у Рудни. РСГВ у том значењу бележи одреднице *вѡлов*, *вѡлов*, *вѡлог* и *јѡсле* (св. 2: 23). ‘Место на којем

⁷ У румунско-српском речнику *perdeá* – ...3. (nar.) zimsko sklonište za ovce (Томић, 2005: 887). У РСГВ забележена је лексема *перђѡла* (Вш) у значењу ‘ограђен, отворен простор за овце у пољу; тор’ (св. 9: 50) и лексема *ѣведра* у значењу ‘шупа за мужу’ (св. 3: 22).

⁸ У румунско-српском речнику *băxă (băxe)* ž. – 1. boks, pregradak, omanji deo neke prostorije... (Томић, 2005: 176).

⁹ У румунско-српском речнику *maternitate* ž. – 1. materinstvo; bitisanje majke, maternitet. 2. trudnoća, bremenost. 3. (mn. maternități) porodilište. (Томић, 2005: 711).

¹⁰ У Српско-румунском речнику *jasle – iésle, vǎlau* (Флора, 1952: 175).

овце пију воде’ именује двама лексема *бунџ* и *вџлог*. У ПТС бележе се *вџлџв*, *џлџв*, *вџлог* (ПТС: 107–108). Иако у речнику нема одренице *бунар*, аутор је наводи у контексту уз одреницу *валов*.¹¹ РСГВ лексички разграничава ‘место где се стока поји’ – *пџило* (св. 6: 220) и 1. ‘дрвено, камено или бетонско корито за појење стоке’ – *валов*, *валог* (св. 2: 23) и *алов* (св. 1: 45). За семему ‘место на којем овце пасу’ информатор у Рудни наводи као одговор лексему *пустџра*. ПТС у том значењу не бележи ниједну лексему, а у РСГВ регистровани су другачији фонетски и акценатски ликови: *пџстара* и *пџстџра* (Избиште) (св. 7: 128). ‘Зграду или просторију за боравак пастира’ информатор именује двама лексемама – старијом *кџлеба*¹² и новијом *кџџа*. У РСГВ лексема *колеба*, између осталих, има и следеће значење: 1. ‘склониште направљено од кукурузовине, трске, пруђа или неког другог приручног материјала, на њиви, у пољу, винограду и сл.’ Као синонимне јављају се лексема: *колаба 2*, *колиба 1*, *кошара 8*, *наслам*, *шиљкара* (св. 4: 119).

4. Млеко и млечни производи

У овом тематском пољу показало се да је блискост на лексичком плану са шумадијско-војвођанским говорима у матици највише очувана. Ово тематско поље може се поделити на два дела. У првом се говори о називима млека, а у другом о начину припреме и називима млечних производа. Семему ‘тек помужено млеко’ информатор означава вишечланом лексемом *фрџшко млеко*, што се у потпуности поклапа са РСГВ (св. 9: 195). За ‘млеко које је загревано на ватри до кључања’ информатор каже *вџрено млеко*. У ПТС тога нема, а у РСГВ је потврђено исто стање (св. 5: 76). ‘Млеко које се толико кувало да се почело згушњавати’ у Рудни је *превџрено млеко*. У РСГВ нема потврде, а у ПТС је интересантно да је тамо ‘млеко у којем су се створиле грудвице сира, приликом кувања’ *прџгрушано млеко*, односно *вџрда*, *згрџшано млеко*, *џрда*, *прџзукло млијџко* и *зрџшевина* (ПТС: 140). Вишечланом лексемом *загџрело млеко* означава семему ‘млеко које се приликом кувања залепило за дно суда’. ‘Млеко које је ускисло без маје’ за информатора је *поквџрено млеко*, док је у РСГВ то *прџкисло/ прџкисло млеко* (св. 7: 103). С друге стране, ‘млеко које је ускисло уз помоћ маје’ информатор назива *кџсело млеко*, што се поклапа са стањем у РСГВ (св. 5: 76) и у ПТС (130). ‘Млеко из кога је буђкањем одвојено масло’ у Рудни је *дрџга кљџса млека*, а у РСГВ је то *џбрџно/ џбрџано млеко* (св. 6: 26). У ПТС то нисмо нашли. За ‘материју која се ставља у млеко да ускисне’ информатор користи две

¹¹ *Бунџ* је ван *тџра*, *џлџв* је у *тџру*. (ПТС: 108).

¹² У Српско-румунском речнику *колиба* – *colibă* (Флора, 1952: 197).

лексема *медеџина* и *сѣриште*. РСГВ у овом значењу бележи две лексема – *маја* (св. 5: 18) и *сѣриште 1а* и *1в* (св. 8: 111). У ПТС тога нема. ‘Масну скраму на површини млека’ информатор именује двома лексемама *милер* и *скоруп*. У РСГВ у овом значењу су потврђени: *скоруп*, *скоруп*, *скоруп* и *кајмак* (св. 8: 123), а у ПТС само *кајмак* (119). Занимљиво је да исту лексему *милер* користи да означи и ‘белу масу која се добије кад се млеко бућка’.¹³ Напоредо са овом лексемом у истом значењу користи и лексему *путер*, што се поклапа са стањем у РСГВ и ПТС. Наводимо тамо регистроване лексема: *путер*, *путар*, *масло 1а* (РСГВ, св. 7: 131) и *масло* и *путер*, *путар* (ПТС: 129; 141). Лексемом *сѣрутка* информатор именује ‘течност која се исцеди из подсиреног млека, при чему остане сир’. У РСГВ и ПТС забележена су два облика *сѣрутка*, *сѣрутка* (РСГВ, св. 8: 113; 207. и ПТС: 148). Општи назив за ‘белу масу која се створи од млека кад се у њега стави маја’ је *сѣр*, као што је у РСГВ (св. 8: 109–110) и у ПТС (145). Називи за врсте сирева најчешће су мотивисани начином на који се производе. Тако се ‘сир који се створи кад се сурутка прокува’ назива *урда* и *пӊдруги сѣр*. За исту семему РСГВ бележи одредницу *вурда* (св. 2: 116). У ПТС лексема *вурда* се користи да означи другу семему (в. раније). Информатор је био неодлучан приликом именовања семеме ‘сир који још није солѣн’, те користи три назива: *каш*, *фрѣшак сѣр* и *млади сѣр*. За лексему *каш* информатор истиче да је румунска. У РСГВ *каш* је ‘сасвим млад и непроцеђен сир’ (св. 4: 60). У РСГВ и ПТС одредница *млади сир* има значење ‘сир који не стоји дуго, већ се одмах, за дан-два поједе’ (РСГВ, св. 8: 109 и ПТС: 130). ‘Сир који одстоји после солѣња’ назива се *зрѣо сѣр*, што је потврђено и у ПТС (145), док је у РСГВ забележен одређени вид *зрѣли сѣр* (св. 8: 109). ‘Материја која се добија када се сир кува и меси’ је *кашкаваџ*.¹⁴ У РСГВ је *качкаваџ* ‘врста тврдог масног пресованог овчијег (ређе крављег или мешаног) сира’ (св. 4: 59). Лексемом *саламура*,¹⁵ која се користи и у говорима у матици (*саламура б*, РСГВ, св. 8: 54) информатор означава семему ‘течност од млека и воде којом се прелива сир у чабру’. У ПТС ова лексема није потврђена.

Закључак

Из претходне анализе може се закључити да информатор добро влада српским језиком, што је потврђено и упоредном анализом са РСГВ и ПТС. У свим тематским пољима запажа се да већина лексема припада

¹³ Информатор је био несигуран приликом навођења ове лексема, те би било добро то још проверити на терену.

¹⁴ У Српско-румунском речнику *качкаваџ* – *cașcaval* (Флора, 1952: 188).

¹⁵ У Српско-румунском речнику *саламура*, расол – *saramură* (Флора, 1952: 481).

општем лексичком фонду српског језика. У првом тематском пољу *Делови тела* присутна је највећа разноликост на свим језичким нивоима у поређењу са говорима у матици. Друго тематско поље *Исхрана* карактерише значајан број описних конструкција при именовању радњи које се тичу исхране оваца. Лексички је најбогатије треће тематско поље *Простор и просторије*, где информатор значење опште лексеме често конкретизује додавањем предлошко-падежне конструкције. Највећа блискост са говорима у матици показала се у четвртом тематском пољу *Млеко и млечни производи*. Продор румунског језика забележен је у примерима: *шира стинари* (кичма), *пердџ* (шупа за мужу), *матернитате* (бокс у који се одвајају јагањци од мајке), *каш* (сир који још није сољен) и *кашкавал* (качкаваљ). Овим смо потврдили тезу Раду Флоре да је утицај румунског језика присутан, у извесној мери, и у пастирској терминологији.

Литература

- Бошњаковић, Вареника, 2008а: Ж. Бошњаковић, С. Вареника, Прозодијске особине говора села Рудне (Румунија), *Зборник Матице српске за филологију и лингвистику*, бр. 74, Нови Сад, 219–230.
- Бошњаковић, Вареника, 2008б: Ж. Бошњаковић, С. Вареника, Напомене о морфосинтаксичким особинама српског говора села Рудне у Румунији, *Српски језик*, бр. 13/1–2, Београд, 261–279.
- Бошњаковић, Радан, 2010: Ж. Бошњаковић, М. Радан, Досадашња истраживања утицаја румунског језика на лексику српских говора у Румунском делу Баната, *Јужнословенски филолог LXVI*, Београд, 135–161.
- Дрљача, 1994: Д. Дрљача, Монографије села као извор за проучавање Срба у Румунији, *Темишварски зборник 1*, Нови Сад: Матица српска, 131–136.
- Милин, 2013: Ж. Милин, Стране речи у говору банатских „Црногораца“: немачке, мађарске румунске, *Српско језичко наслеђе на мултикултурном простору Баната*, Зборник радова/ приредио проф. др Михај Н. Радан, Темишвар: Савез Срба у Румунији, 113–125.
- Перинац, Перинац, 1985: Ј. Перинац, С. Перинац, Рудна, у: *Из села у село*, Букурешт: Издавачко предузеће Критерион, 253–305.
- Радан, 2006: М. Радан, Лексичке позајмљенице у сфери куће и покућства у српским говорима из румунског Баната као одраз прожимања култура, *Сусрети култура*, Зборник радова, Нови Сад: Филозофски факултет, 547–556.
- Радан, 2007: М. Радан, Утицај страних и савременог српског/ хрватског језика на карашевске говоре, *Српски језик и друштвена кретања*, књ. 1, ФИЛУМ, Крагујевац, 251–262.

- Радовановић, 2007: Д. Радовановић, Наговештаји лексичке диференцијације српских говора у румунском Банату (на сегменту лингвистичких карата), *Probleme de filologie slavă*, vol. XV, Timișoara: Editura Universității de Vest, 282–293.
- Сикимић, 1994: Б. Сикимић, Проучавање језика Срба у Румунији, *Темешварски зборник 1*, Нови Сад: Матица српска, 229–232.
- Сикимић, Бјелетић, 1994: Б. Сикимић, М. Бјелетић, Библиографија радова о језику Срба у Румунији, *Темешварски зборник 1*, Нови Сад: Матица српска, 233–237.
- Томић, 2005: М. Томичи, *Dicționar român-sârb*, București: Editura Academiei Române, 2005.
- Флора, 1952: Р. Флора, *Dicționar sârb-român, Српско–румунски речник*, Varșeț: Editura „Frație–Unitate“.
- Флора, 1977: Р. Флора, Српскохрватско–румунски лексикални односи, *Научни састанак слависта у Вукове дане 6*, Београд, 341–359.

Brankica Markovic

FROM THE TERMINOLOGY OF CATTLE BREEDING IN THE RUDNA VILLAGE IN ROMANIA

(Summary)

This paper presents the terminology of sheep breeding in the Rudna village, Romania based on the dialect material gathered with the use of *Upitnik za prikupljanje stočarske leksike* (Questionnaire for registering cattle breeding terminology – topic: sheep breeding) questionnaire of the SANU Institute for Serbian Language and by recording respondents statements. The lexical-semantic analysis includes the following thematic units: body parts, feeding, space and dairy products. The compiled lexis was compared to the respective one in the Sumadia-Vojvodina dialect in the home country.

Key words: dialectology, Sumadia-Vojvodina dialect, Serbian speech in Romania, cattle breeding terminology, Rudna village.